

Slut på 30 års mental stagnation?

KRÖNIKAN

Jeff
Werner

kultur@gp.se

Det har hänt att jag frågat en taxichaffis var han kommer ifrån. Och nöjt mig med svar som Irak eller Pakistan. Det har jag slutat med.

För 2012 var förhoppningsvis ett år då vi blev lite klokare. Kanske var det rent utav början till slutet på den 30-årsperiod av mental stagnation som Mikael Persbrandt nyligen beskrev i *Kobra* (28/11). Med bottenrekord som filmen om hur blivande riksdagsmän drev runt på stan beväpnade med metallrör. Men också ett år med orädda och förnuftiga uttalanden. Som när kurdsvensken Soran Ismail prickade pudelns kärna: det knasiga i att knyta nationalitet till etnicitet.

DEN SVENSKA NATIONALSTATEN formerades för tvåhundra år sedan på föreställningen om ett folk och ett land. Genom bland annat folkskolan och museerna inpräntades bilden av en homogen befolkning som var vit och blond och talade svenska. Ett pris blev att stora befolkningsgrupper som samer, judar och finnar framstod som mindre svenska.

Märkligt nog tycks kopplingen mellan språk, utseende och svenskhet vara minst lika stark i dag. Som om vi inte lärt något alls. Därför finns det tjejer som blonderar sig och använder blå kontaktlinser för att se mer svenska ut medan andra byter till "svenska" namn. Därför finns det svenska riksdagsmän som lever i föreställningen att mörkhåriga män är utländska brottslingar som är ute efter att stjäla deras plånböcker.

Märkligt nog tycks kopplingen mellan språk, utseende och svenskhet vara minst lika stark i dag.

De 30 år av fördumning som Persbrandt talar om har även varit 30 år av amerikanisering. De sämsta sidorna av det amerikanska samhället har importerats, exempelvis privatiseringen av sjukvård, äldreomsorg, kollektivtrafik. Men det finns också mycket positivt med USA, som vi borde lära av. En sådan sak är synen på vem som kan bli amerikan.

FÖR EN DEL år sedan bodde vi i USA. På en av våra första utflykter, en resa till Gran Canyon, hamnade vi bredvid ett äldre par. Var ifrån kommer ni, undrade kvinnan? Eftersom vi trodde att hon förundrats av vårt konstiga språk svarade vi Sverige. Det var uppenbarligen helt ointressant: Men var lever ni nu? Kansas. Med ett stort leende vände hon sig till sin man: Holy smoke David, de kommer från Kansas! Under resten av resan pratade vi Jayhawks (det lokala basketlaget) och recept på country-fried chicken. Liknande historier hände ofta. Vi lärde oss att vara svensk-amerikan bara var en av ett otal möjliga varianter på att vara amerikan och att konstigt uttal spelade liten roll.

Så nästa gång en taxichaffis svarar Irak eller Pakistan tänker jag säga, nej, nej var bor du? Kanske kan jag då säga: Helig rök! Bor du i Hammarkullen, där är jag uppväxt!

Jeff Werner är professor i konstvetenskap på Stockholms universitet. Han känner sig svensk trots sitt "osvenska" namn, tunnsådda, rättfärgade hår och gröna ögon.